

Ключові слова: державний аудит, вищий орган фінансового контролю, Рахункова палата

В умовах глобалізації проблема підвищення ефективності управління та використання суспільних ресурсів стає все більш актуальною. Даний етап розвитку неминуче пов'язаний з необхідністю модернізаційного прориву української економіки до рівня розвинених країн світу. До основних умов цього прориву слід віднести: формування ефективної держави; перетворення економіки та орієнтація на вирішення соціальних проблем; створення цивілізованого ринкового простору на території держави, забезпечення національних інтересів в основних сферах життєзабезпечення суспільства і збереження територіальної цілісності країни.

Вирішення цих проблем вимагає формування сучасної ефективної системи державного регулювання, яка повинна забезпечити соціально-економічну трансформацію суспільних, економічних і фінансових відносин, подолання помилок реформаційного процесу, а також пошуку нових форм і методів державного та громадського управління і, відповідно, перегляду усталених наукових теорій, концепцій, методологій.

Державний аудит є особливим інститутом, який прямо і безпосередньо бере участь у вирішенні цих проблем, діючи від імені та в інтересах суспільства. Сучасні вищі органи фінансового контролю, які існують практично у всіх країнах світу, сьогодні є головним інструментом оцінки ефективності діяльності урядів щодо управління національними ресурсами.

Інститут державного аудиту, наділений правом на незалежну і самостійну оцінку дій органів влади, є не тільки найважливішим елементом системи попередження можливих помилок планування та порушення виконання, але також виконує функцію забезпечення законності рішень держави.

Принципи організації, зміст і повноваження при здійсненні державного аудиту представляє собою в кожній окремій країні історичний результат свідомого вибору і законодавчого закріплення позитивного міжнародного досвіду, напрацьованого в галузі управління державними фінансами.

Необхідно чітко розділяти такі поняття як державний аудит і державний контроль. Термін державний контроль використовується для загального опису будь-яких державних структур, органів і процедур, пов'язаних із здійсненням самоконтролю держави. Терміном державний аудит описується все, що відноситься до системи зовнішнього, незалежного публічного контролю за діяльністю будь-яких органів держави.

Характерною рисою державного контролю і державного аудиту є постійне оновлення, перегляд існуючих теорій і концепцій контролю та аудиту, пошук нових форм і методів державного та суспільного управління. Найбільш глибокі зміни система державного контролю та аудиту зазнала в останні десятиліття, оскільки в цей період практично всі економічно розвинені країни завершують реформи своїх національних бюджетних систем. Ці реформи пов'язані, як правило, з переходом від кошторисного принципу формування бюджету до методів середньострокового планування ресурсної забезпеченості державних програм та впровадження бюджетування, орієнтованого на результат.

Водночас, потрібно відзначити, що в зарубіжній практиці обидві ці сфери не протистоять один одному, а, навпаки, тісно взаємодіють. Проблеми уточнення понятійного апарату також тісно пов'язані з необхідністю роз'яснення концептуальної

новизни інституту державного аудиту для України. Однак ідея стосовно контролю від імені суспільства за ефективністю роботи органів влади, є для нашої країни об'єктивно незвичною.

Якщо звернутися до правових досліджень у сфері державного аудиту, то особливий інтерес представляє аналіз співвідношення принципової, конституційної та фактичної складової цієї сфери.

Дотримання єдиних загальних принципів організації та функціонування сучасних вищих органів фінансового контролю світу дозволяє їм, незалежно від політичного та економічного устрою держави, надавати суспільству і політичному керівництву країни об'єктивну інформацію стосовно того, наскільки уряд економічно, результативно та ефективно розпоряджається національними ресурсами.

Відповідно до міжнародно визнаних принципів, державний аудит є обов'язковим елементом управління національними ресурсами, оскільки органи держави отримують право розпоряджатися даними ресурсами безпосередньо від імені суспільства. Вищі органи фінансового контролю повинні володіти особливим конституційно-правовим статусом в системі органів державної влади; юридичними та фінансовими гарантіями незалежності діяльності; мати законодавчо закріплену роль у визначенні основ бюджетно-фінансової політики держави; діяти гласно, публічно, відкрито.

Державний аудит відображає основні особливості соціально-економічного і політичного устрою українського суспільства, які встановлюються і охороняються Конституцією. Зокрема, Конституція України визначає основну мету створення Рахункової палати і одночасно встановлює принцип її роботи - гласний, незалежний, систематичний моніторинг діяльності органів державної влади у сфері управління громадськими ресурсами для забезпечення парламенту достовірною та об'єктивною інформацією про фінансовий і соціально-економічний стан держави для прийняття економічно і соціально обґрунтованих законів і рішень.

Проте, існуюча система державного аудиту в Україні, представляє собою сукупність конкретних повноважень Рахункової палати, передбачених чинним законодавством, і відображає її реальне місце в системі державного і суспільного управління. Аналіз особливостей правового та інституційного становлення системи державного аудиту в Україні показує, що існують серйозні проблеми, що ускладнюють можливість реалізації принципової і конституційної систем на практиці. Водночас, потрібно відмітити, що не дивлячись на проблеми невизначеності місця Рахункової палати в системі органів державного контролю, вона бере участь в діяльності міжнародних організацій таких як: INTOSAI, EUROSАI та ін. А отже, є підстави вважати, що Рахункову палату України визнано вищим органом фінансового контролю не лише в Україні, а й далеко за її межами.

Однак необхідно відмітити, що тринадцять років, що минули з моменту прийняття Конституції України - занадто малий термін для повноцінного становлення нових інституцій. Але цього часу виявилось достатньо, щоб накопичилися протиріччя, помилки і розчарування. Отже, не можна заспокоюватися на досягнутому, необхідно забезпечити реальну підтримку суспільства і держави, щоб нова спроба створити систему контролю опинилася, нарешті, успішною. Це вимагає модернізації системи управління фінансовими потоками, впровадження міжнародного досвіду, коригування функцій окремих відомств країни та ін. Виникає необхідність проведення великого обсягу науково-методичної, організаційно-практичної та нормативно-правової роботи. А для того, щоб ідеї державного аудиту вкоренилися в українській дійсності, потрібні серйозні зміни в системі суспільних цінностей, в уявленнях людей про необхідне співвідношення таких складових системи як влада, суспільство і людина.